

ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПІЛОТІВ І АВІАДИСПЕТЧЕРІВ

А. М. Богуш

м. Одеса, Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

О. В. Ковтун

м. Київ, Національний авіаційний університет
olenak737@gmail.com

У статті розглядаються теоретичні і практичні аспекти формування мовної компетентності майбутніх пілотів і авіадиспетчерів у навчально-виховному процесі ВНЗ. Професійна комунікація авіаційних фахівців розглядається як компонент їхньої професійної надійності, оскільки значна частина авіаційних інцидентів на міжнародних повітряних трасах так чи так пов'язані з недосконалою комунікативно-мовленнєвою взаємодією авіадиспетчерів і пілотів. Професійно-мовленнєва діяльність авіаторів реалізується кількома мовними кодами, тому пілоти і авіадиспетчери повинні бути білінгвами (володіти українською й англійською мовами) або навіть полілінгвами (у випадку, якщо рідною для них є російська мова). У цьому зв'язку важливою є інтеграція дисциплін, що забезпечують рідно- та іншомовну підготовку майбутніх авіаторів у ВНЗ. Запропоновано низку практичних завдань для формування професійно-мовної компетентності майбутніх пілотів і авіадиспетчерів у навчально-виховному процесі ВНЗ.

Ключові слова: мовна підготовка, мовна компетентність, майбутні пілоти і авіадиспетчери, інтегративний підхід.

Вступ. Одним із провідних напрямів професійної діяльності авіаційних фахівців є професійна комунікація, яка розглядається як компонент їхньої професійної надійності. У документі Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО) «Керівництво із запровадження вимог ІКАО щодо мовної відповідності» зазначено одну з головних причин авіаційних подій упродовж останніх років –людський чинник, що вимагає посилення уваги до комунікації як одного з його елементів. Згідно зі статистичними даними, майже 80 відсотків авіаційних інцидентів на міжнародних повітряних трасах так чи так пов'язані з недосконалою комунікативно-мовленнєвою взаємодією авіадиспетчерів і пілотів.

Оскільки безпека в авіації безпосередньо залежить від якісної мовленнєвої взаємодії льотного складу та диспетчерів з управління повітряним рухом, питання комунікації в авіації і професійне мовлення авіаторів є предметом пильного розгляду не тільки науковців та авіаційних фахівців-практиків, але й світових авіаційних організацій (ІКАО, Євроконтроль, SAFA та ін.). Низка нормативних документів цих установ безпосередньо пов'язана з організацією комунікації в режимі «повітря – земля».

Вимоги до професійного мовлення авіаційних операторів дискутувались у працях Б. Алякринського, В. Колосова, А. Пчелінова, В. Цветкова. Лінгвістичні особливості авіаційного дискурсу досліджували О. Акімова, Д. Бродбент,

М. Бондарчук, І. Луцихіна, Т. Мальковська, Х. Савін, В. Спіт, Ф. Фрік та ін. Психологічні особливості професійно-мовленнєвої діяльності пілотів і авіадиспетчерів були предметом уваги Н. Завалової, Г. Карапетяна, В. Козлова, Р. Макарова, Н. Михайлика, В. Пономаренка, В. Ягупова та ін. Питання мовної підготовки авіаційних фахівців були об'єктом низки досліджень вітчизняних педагогів (В. Півень, Г. Пащенко, Є. Кміта, Т. Тарнавська, Г. Пухальська).

Аналіз професійно-мовленнєвої діяльності авіаторів засвідчив, що вона реалізується кількома мовними кодами, тому авіаційні оператори повинні бути білінгвами (володіти українською й англійською мовами) або навіть полілінгвами (у випадку, якщо рідною для них є російська мова). У цьому зв'язку важливою є інтеграція дисциплін, що забезпечують рідно- та іншомовну підготовку майбутніх авіаторів у ВНЗ.

Мета статті – теоретично обґрунтувати доцільність інтеграції дисциплін рідно- та іншомовної підготовки студентів-майбутніх авіаторів для формування їхньої професійно-мовної компетентності та практично розробити завдання для її забезпечення в навчально-виховному процесі ВНЗ.

Урахування явищ транспозиції та інтерференції в навчанні мов. Різноманітні аспекти міжмовного контактування і білінгвізму досліджувалися вченими лінгвістами (У. Вайнрайх, Ю. Жлуктенко, М. Затовканюк, В. Розенцвейг, С. Семчинський, Е. Хауген), психологами (Є. Верещагін, О. Залевська), лінгводидактами (К. Бабов, Р. Барсук, А. Богуш, С. Коростельова, Н. Місяць, А. Супрун). Дослідження науковців засвідчили, що все нове сприймається людиною через попередній досвід (у психології це явище відоме як апперцепція). Оволодіння другою (і кожною наступною) мовою відбувається на базі того лінгвістичного досвіду, що вже наявний у мовців. Т. Камянова зауважує, що в основі породження мовлення лежить безперервний пошук оптимальних способів передання ментального через мову. За умов системного взаємозв'язку і взаємовідштовхування граматичних, лексичних і фонетичних мовних засобів процес породження іншомовного мовлення цілком збігається із процесом породження рідного мовлення, натомість пов'язується зі здатністю виражати думки в іншомовному коді – засобами фонематичних, граматичних і лексичних символів [1, с. 32].

Лінгводидактика користується результатами досліджень порівняльного мовознавства (Н. Арват, В. Бублик, А. Бурячок, Л. Верба, Ю. Жлуктенко, І. Карамішева, І. Корунець, А. Левицький та ін.) і укладає спільні й відмінні явища порівнюваних мов у три групи: а) мовні явища, які збігаються повністю в обох мовах; б) мовні явища, які збігаються частково, але мають характерні відмінності; в) специфічні, притаманні тільки одній мові явища. Робота з першою групою мовних явищ полягає в перенесенні навичок і вмінь, сформованих на базі лінгвістичного матеріалу першої мови, в другу. Опрацювання другої групи мовних явищ передбачає корекцію попередньо сформованих навичок і вмінь. У роботі з третьою групою мовних феноменів виникає потреба у формуванні нових навичок і вмінь у їх застосуванні.

Опрацювання цих категорії мовних фактів пов'язане з явищами транспозиції (позитивного перенесення) та інтерференції (негативного впливу навичок і вмінь, сформованих на базі однієї мови, на формування відповідних навичок і вмінь на іншомовному матеріалі). Позитивне перенесення виникає тоді, коли мовний матеріал є спільним для обох мов, у цьому випадку відбувається досить швидке опанування такого мовного матеріалу. Якщо ж матеріал не збігається в обох мовах, то негативне перенесення вмінь і навичок з першої мови на другу є шкідливим. Фізіологічною основою інтерференції є більша стійкість раніше утворених тимчасових нервових зв'язків порівняно з тими, що виникають пізніше. Відбувається так зване нашарування нових зв'язків на старі (за І. Павловим). Психологічною основою інтерференції є наявність спільних компонентів в умовах, способах і меті виконання дій. Сучасні дослідження (А. Богуш, Н. Булахов, А. Супрун та ін.) розкривають явище інтерференції в мові і дають його тлумачення. Головним лінгвістичним чинником, який викликає інтерференцію в мові, є наявність у мовах за їх певної типологічної і структурної схожості відмінних рис, які визначають специфіку кожної мови.

З'ясувати механізм засвоєння явищ і фактів виучуваних мов, залежно від наявності в них подібних і відмінних рис, дозволяє вчення І. Павлова про динамічний стереотип [2]. Практика свідчить, що тотожний / подібний матеріал засвоюється порівняно легко. Це пояснюється тим, що стереотипи, які сформувалися і які підлягають формуванню, збігаються, оскільки однаковими є подразники. Значно важче засвоюються специфічні явища, адже в рідній мові немає аналогії матеріалу, який вивчається. Крім нових знань необхідні відповідні навички і вміння. Становлення нового динамічного стереотипу вимагає більших витрат часу і зусиль, ніж перенесення раніше сформованого. Проте найбільші труднощі виникають у вивченні частково схожого матеріалу у зв'язку з тим, що його засвоєння гальмується знаннями і навичками, одержаними з рідної мови: у свідомості того, хто оволодіває новою мовою, відбувається взаємозмішування нових уявлень з тими, що вже існують. Потрібна певна перебудова налагодженої системи поведінки (стереотипу) і пристосування її до нових подразників.

Аналіз типових помилок свідчить, що вони спричинюються здебільшого трьома видами інтерференції, які виявляються на фонетичному, лексичному і граматичному мовних рівнях: 1) недостатньою диференціацією ознаки іноземної мови через відсутність подібної ознаки в рідній мові; 2) надмірною диференціацією ознаки іноземної мови через те, що вона представлена в рідній мові кількома ознаками; 3) хибною інтерпретацією ознаки іноземної мови відповідно до правил рідної мови.

Гальмування найчастіше виникає у процесі відтворення (репродукції) відповідних елементів мови, що вивчається. Психологами встановлена залежність репродуктивного гальмування від способу навчання. Репродуктивне гальмування має місце тоді, коли навчання зводиться до механічного запам'ятовування матеріалу, і навпаки, воно відсутнє в навчанні, яке будується

на зіставленні й розмежуванні явищ, які гальмують одне одного. О. Леонтьєв з цього приводу зазначав, що явище перенесення вмінь і навичок відбувається незалежно від наших спроб обмежити його за допомогою того чи того методу: воно міститься в загальних закономірностях перенесення вмінь. Отже, навчати кожної наступної мови доцільно з опорою на механізми мовлення, сформовані на основі засвоєння рідної мови. При цьому необхідно пам'ятати, що процес опанування мовою постійно супроводжується як позитивним, так і негативним перенесенням. У зв'язку з цим перед методистами стоїть завдання рекомендувати такі методи й прийоми навчання, за яких би враховувалися психологічні особливості засвоєння: в одних випадках спрямувати їх на підсилення транспозиції, а в інших – на подолання або зменшення інтерференції.

Комплекси завдань для формування україномовної компетентності майбутніх пілотів і авіадиспетчерів. Розкриємо практичні механізми формування мовної компетентності майбутніх авіаторів на базі їхньої рідно- та іншомовної підготовки в навчально-виховному процесі ВНЗ. Панівною мовою в авіації впродовж тривалого часу була російська, тому, як засвідчили результати спостереження за професійно-мовленнєвою діяльністю авіадиспетчерів і пілотів, одним із головних недоліків їхнього професійного мовлення є недостатнє володіння українською авіаційною термінологією, часте застосування «суржикових» форм термінів, їх кальок із російської. Зазначене стимулювало до розробки й упровадження в навчальний процес серії завдань з оволодіння студентами-майбутніми авіаторами фонетичними, лексичними і граматичними особливостями української авіаційної термінології і субмови авіації. Для вправ добирався матеріал з авіаційних словників, наукових і періодичних видань з авіації тощо. Наведемо приклади вправ.

Вправа. Прочитайте подані слова і словосполучення. Зверніть увагу на місце наголосу в цих словах. Запам'ятайте їх вимову.

Аеродром типовий, аналіз завдання льотчика, анемометр чашковий, база випробувальна, бак жорсткий, блок швидкознімний, блоковий, бóвтанка, буксирувати хвостом уперед, вихор кільцевий, вихор точковий, вібрація помпáжна, візуалізація течії в промежовóму шáрі, гвинт при кóсому обдуванні, довжина злітної смуги, довжина рóзбігу, зв'язок бездротовий, летóвище, літнá / льóтна смуга, повітря'на траса, політ безпосадкóвий.

Значна кількість недоліків професійного мовлення авіаторів пов'язана з порушеннями граматичних норм. З-поміж помилок такого типу відзначається неправильне відмінювання, використання невластивих для української мови афіксів, неточності в застосуванні службових частин мови, порушення синтаксичного зв'язку в словосполученнях тощо. Для роботи над граматичним аспектом мовлення майбутніх авіаторів було розроблено вправи на переклад.

Вправа. Перекладіть українською мовою. Зверніть увагу на відмінності в морфемній структурі перекладених слів. Вкажіть, які афікси найчастіше зазнають змін у перекладі.

Автопилот двухотказный; антенна выступающая; антиокислитель; аппарат, вращающийся, направляющий; балансировка; винт двухлопастный; водосбрасыватель; воспламенение; ВПП перекрещивающиеся; вязкотекучий; втулка изолирующая; гидрополукомпас; гироскоп демпфирующий; корпус несущий; ЛА планирующий.

Вправа. Перекладіть із російської мови українською подані нижче словосполучення. Поясніть, у чому полягають відмінності в синтаксичній структурі цих словосполучень.

Агент по продаже авианперевозок; ангар для ЛА, приходящих летные испытания; балансировка по тангажу; взлет по приборам; высота по давлению; высота полета запрашивающего ЛА; двигатель, проходящий летные испытания; инспектор по самолетам; инструктор по летной подготовке; испытание по определению взлетно-посадочных характеристик; ЛА, состоящий из двух отсеков; оптимальный по быстрдействию.

Робота над лексичним аспектом охоплювала різноманітні види завдань, як-от: завдання на спостереження за мовною матерією, на збагачення словникового складу, переклад, виправлення помилок тощо. Для ілюстрації наведемо приклади.

Вправа. Перекладіть з української мови російською подані нижче авіаційні терміни. За необхідності скористайтеся галузевим двомовним словником. Які слова викликали труднощі в перекладі? З чим вони пов'язані? Запам'ятайте нові для вас слова і вирази.

Агрегат аварийного жівлення, аэродром черговий, викидач, відхід на друге коло, вітер ходовий, гелікоптер, жолобок, займістий, запальник, злітання/зліт, злітно-посадкова смуга, зона чекання, летовище багатосмугове, літний випадок, межа збурень, облавок, пальник, повітровідбивач, поліск, прогонич, справжній курс, хитавіця, час обов'язкового донесення, швидкодія.

Окреме місце займали вправи на редагування, в яких студенти повинні були комплексно застосовувати набуті мовні знання, тобто в таких вправах формувалися вміння застосовувати здобуті знання на практиці. Тексти, що добиралися для цього виду діяльності, були фрагментами автентичного авіаційного дискурсу. Зокрема, поданий нижче матеріал є фрагментом одного з Інформаційних бюлетенів Державної авіаційної служби України про стан безпеки польотів з цивільними ПС України за 2011 рік.

Вправа. Відредагуйте поданий нижче текст відповідно до літературних норм української мови.

«10.02.2011 при виконанні рейсу ADB 5080 за маршрутом Баку-Монтдемерсан (Франція) на літаку Ан-124 UR-82072 ДП «Антонов», під час польоту в повітряному просторі Германії на ешелоні FL320 після розходження із зустрічним літаком А-380 на відстань близько 10 кілометрів, який виконував політ на ешелоні FL330, літак Ан-124 потрапив у турбулентний слід від А-380. Протягом кількох секунд літак Ан-124 знизився на 200 футів та піднявся на 700 футів (за інформацією ВФУ Германії). Внаслідок цього спрацювала система TCAS між літаком Ан-124 та зустрічним літаком Б-747, який

прямував за літаком A-380 на ешелоні FL330. Розслідування інциденту проводить Бюро розслідування авіаційних подій Германії» (Джерело: <http://www.avia.gov.ua/documents/Bezpeka-aviatsii>).

Комплекси завдань для формування англомовної компетентності майбутніх пілотів і авіадиспетчерів. У роботі над англійською мовою пропонувалися завдання щодо оволодіння омонімами і синонімами. У радіокомунікації між авіадиспетчерами і пілотами окремі помилки виникають унаслідок використання омонімів через неоднозначність їх кодування і декодування комунікантами. Отже, ознайомлення майбутніх авіаторів із лексичним матеріалом, що може призводити до неоднозначності (ambiguity) трактування, попередження про можливі наслідки сплутування цих слів є ефективним для підвищення рівня професійно-мовленнєвої надійності авіаційних операторів.

Мотивувати студентів до оволодіння таким мовним матеріалом допомагало їх ознайомлення з авіаційною подією, що трапилася внаслідок хибного трактування пілотом омофонів “two – to” (два і до (прийменник на пряму дії)). Зокрема, авіадиспетчер дав вказівку повітряному судну (ПС) знизитися до “two four zero zero” (два чотири нуль нуль), тобто до 2400 футів. Пілот повторив вказівку диспетчера: “ok. Four zero zero.” (добре, чотири нуль нуль), тобто 400. ПС знизилося до висоти 400 футів замість 2400, на якій і трапилася авіаційна подія. Сталося це внаслідок неправильного тлумачення пілотом слова “two” (два) як “to” (до) і виконання ним дій відповідно до «почутого».

Вправа. Ознайомтеся з наведеними нижче омофонами та омографами. За необхідності, уточніть їх значення за тлумачним словником. Складіть словосполучення з цими словами, які б розкривали їх точне значення.

Homophones	Homographs
<i>One (один) / Won (переміг)</i>	<i>Content (задовольнятися) / Content (зміст)</i>
<i>Brake (гальмо) / Break (пауза)</i>	
<i>Two (два) / To (до)</i>	<i>Refuse (не погоджуватися) / Refuse (сміття)</i>
<i>Missed (пропущений) / Mist (туман)</i>	<i>Close (зачиняти) / Close (поблизу)</i>
<i>Right (правий) / Write (писати)</i>	<i>Right (правий) / Right (правильний)</i>
<i>Hear (чути) / Here (тут)</i>	

Вправа. Ознайомтеся з таблицею слів-омонімів у субмові авіації. Складіть речення, в яких слова-омоніми будуть використані в наведених у таблиці значеннях.

Expressions	Meanings
<i>Taxi</i>	<i>Helicopter (hover taxi, air taxi) / To move</i>
<i>Aircraft</i>	<i>One or many aircraft</i>
<i>Flight</i>	<i>Apparatus / Persons</i>
<i>November</i>	<i>Name of letter N / Aircraft identification letter / Month</i>
<i>Zulu</i>	<i>Name of letter Z / Time at Greenwich meridian</i>
<i>Contact</i>	<i>Type of approach to an airport / Command to radio the controller</i>

<i>approach</i>	<i>who handles approaches</i>
<i>Gate</i>	<i>Location at the terminal building / Point in the sky</i>
<i>Roll</i>	<i>Pivot in the air about longitudinal axis / Forward movement</i>
<i>Slot</i>	<i>A part of forward edge of some wings / Time interval for a takeoff</i>
<i>Go ahead</i>	<i>Urge speaking / Forward motion</i>

Робота над синонімами сприяла збагаченню як загального, так і професійно зорієнтованого словникового запасу майбутніх авіаторів. Наведемо приклади інших вправ.

Вправа. Об'єднайте подані нижче слова в синонімічні пари.

1 <i>comprehend</i>	a <i>carry out</i>
2 <i>sink rate</i>	b <i>near miss</i>
3 <i>execute</i>	c <i>initiate</i>
4 <i>commence</i>	d <i>understand</i>
5 <i>close proximity</i>	e <i>rate of descent</i>

Вправа. У документах ІКАО та FAA містяться синонімічні назви для вираження певних авіаційних понять, явищ і процесів. Укладіть подані нижче слова і вирази в синонімічні групи (цифра після ключового слова означає кількість членів у синонімічній групі).

Наприклад: Fly around the airport (3) 1. Circle the airport; 2. Circle the runway; 3. Go around

Meaning	Expressions
<i>Turn around on the runway and travel toward the arrival end of the runway (2)</i>	
<i>To check information already given (3)</i>	
<i>For instant action (3)</i>	
<i>Tell your speed (2)</i>	
<i>Signaling emergency (2)</i>	
<i>Paved area near the runway (3)</i>	
<i>Time (3)</i>	
<i>Severe danger due to wind (7)</i>	
<i>Desisting from an action (2)</i>	
<i>Moving away from something (2)</i>	

Слова для довідок: Wind shear alert; Say speed; Mayday; Say Mach number; Taxi back; Say; Immediately; Ramp; Hold (FAA); Greenwich Mean Time; Wind shear/microburst alert; UTC; Apron; Low level Wind shear advisories in effect; Stop (ICAO); Microburst alert; Tarmac; Expedite; Departure Wind shear/microburst alert; Zulu; Without delay; Verify; Exit (FAA); Pan-pan; Confirm; Multiple Wind shear/Microburst alert; Back taxi; Vacate (ICAO); Possible Wind shear outside the system.

Роботу над лексичним і граматичним матеріалом необхідно будувати таким чином, щоб навчити студентів грамотного використання граматичних і лексичних структур англійської мови і здатності розпізнавати помилки, що можуть призвести до непорозумінь під час ведення радіообміну в нестандартних ситуаціях. Добирається лексичний і граматичний матеріал,

покликаний забезпечити формування мовленнєвих умінь студентів описувати дії і вказувати їх причини; підтверджувати / перевіряти розуміння сприйнятої інформації, просити її роз'яснення; описувати невизначеність ситуації і надзвичайні стани; робити висновки й припущення; описувати дилеми, проблеми і нестандартні події; перефразовувати; давати накази і робити запити; висловлювати прохання, давати та одержувати інструкції. Зміст завдань переважно розроблявся на основі матеріалів розслідування авіаційних подій та інцидентів. Наведемо приклади.

Вправа. Прочитайте синонімічні ряди. За тлумачним словником з'ясуйте значення кожного слова із синонімічного ряду. Перекладіть ці слова українською мовою. Запам'ятайте їх значення.

- 1) *emergency, caution, alert, warning;*
- 2) *malfunction, fault, damage, failure, defect;*
- 3) *ground, terrain.*

Вправа. Трансформуйте речення з непрямою мовою у речення з прямою мовою за зразком.

Example: *The pilot said that they were in a 'land immediately' condition. – We are in a 'land immediately' condition.*

The pilot said that... a) the red warning light was illuminated.

b) the aural warning was sounding.

c) the oil pressure was dropping.

d) he wanted to turn back to Saint John's.

e) the passengers had donned their life vests and survival equipment.

f) he couldn't maintain his altitude.

Висновки. Таким чином, мовну підготовку авіаційних операторів, яка передбачає їхнє формування як компетентних мовців, що володіють координативним білінгвізмом, необхідно організовувати у ВНЗ як єдиний інтегративний процес рідномовної та іншомовної підготовки. Така інтеграція повинна базуватися на такій вихідній позиції: необхідності використання в навчальному процесі міжмовного порівняння для усвідомлення студентами сутності відмінностей у різномовному лінгвістичному матеріалі, сприянні у транспозиції знань, умінь і навичок і попередженні інтерференції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Камянова Т.Г. Успешный английский. Системный подход к изучению английского языка / Т.Г. Камянова. – М. : ДСК, 2008. – 512 с.
2. Павлов И.П. Рефлекс свободы / И.П. Павлов. – СПб. : Питер, 2001. – 432 с.

REFERENCES

1. Kamianova, T.G. (2008). Successful English. Systemic approach to English language learning. Moscow, Russia : DSK [in Russian].
2. Pavlov, I.P. (2001). Reflex of freedom. Saint Petersburg, Russia : Piter [in Russian].

А. М. Богуш, Е. В. Ковтун. Теоретические и практические аспекты формирования языковой компетентности будущих пилотов и авиадиспетчеров.

Рассматриваются теоретические и практические аспекты формирования языковой компетентности будущих пилотов и авиадиспетчеров в учебно-воспитательном процессе вуза. Профессиональная коммуникация авиационных специалистов рассматривается как компонент их профессиональной надежности, поскольку значительная часть авиационных инцидентов на международных воздушных трассах так или иначе связаны с несовершенным коммуникативно-речевым взаимодействием авиадиспетчеров и пилотов. Профессионально-речевая деятельность авиаторов реализуется на нескольких языковых кодах, поэтому пилоты и авиадиспетчеры должны быть билингвами (владеть украинским и английским языками) или даже полилингвами (в случае, когда родным для них является русский язык). В этой связи важна интеграция дисциплин, обеспечивающих украинско- и иноязычную подготовку будущих авиаторов в вузе. Предложен ряд практических заданий для формирования профессионально-языковой компетентности будущих пилотов и авиадиспетчеров в учебно-воспитательном процессе вуза.

Ключевые слова: языковая подготовка, языковая компетентность, будущие пилоты и авиадиспетчеры, интегративный подход.

A. Bogush, O. Kovtun. Theoretical and practical aspects of linguistic competence formation of future pilots and air traffic controllers.

Theoretical and practical aspects of linguistic competence formation of future pilots and air traffic controllers in the educational process of the university are analyzed in the article. Professional communication of aviation experts is viewed as a component of their professional reliability, since a significant portion of aviation incidents on international air routes are somehow connected with imperfect verbal interaction of air traffic controllers and pilots. Professional-speech activity of aviation experts is realized in several language codes, therefore pilots and air traffic controllers must be bilingual (speak Ukrainian and English), or even multilingual (in case their mother tongue is the Russian language). In this regard, integration of disciplines that provide Ukrainian and foreign language training of future pilots and air traffic controllers in the educational process of the university is of great importance. A number of practical tasks aimed on formation of future aviators' linguistic competence and methodological comments to them are given in the article. They include exercises for mastering aviation terminology knowledge and usage, improving translation skills, developing ability to edit aviation texts. Much attention is given to vocabulary work, especially to differentiating homophones and homographs confusion of which may contribute to aviation incidents and accidents.

Keywords: language training, language competence, future pilots and air traffic controllers, integrative approach.

Стаття надійшла до редакції 16.11.2014